

Željka Knežević

Višejezično i višekulturno obrazovanje u nastavi stranih jezika. Učitelj kao nositelj promjene

Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2025., str. 196

Knjiga Željke Knežević nastala je kao rezultat višegodišnjeg rada na cijelom sklopu problema čiji je zajednički nazivnik obrazovanje. Autorica djela, izvanredna profesorica Željka Knežević, zaposlenica (i trenutačna predstojnica) Katedre za obrazovanje učitelja njemačkog jezika – interkulturalna germanistika Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, ostvarila je zapažen rezultat publicirajući ovu monografiju.

Samo djelo oblikovano je jasno i razgovjetno u sedam poglavlja (s pripadajućim pod-poglavljima) uz dodatak predmetnog kazala, popisa literature i životopisa autorice. Moramo na početku reći da je ovo polivalentno djelo budući da spaja nekoliko dimenzija: prikaz i tumačenje relevantnih obrazovno-političkih dokumenata, intenzivno i nadasve ekspertno prikazivanje dosega istraživanja služeći se aktualnom i relevantnom literaturom te prikaz kvalitativnih i kvantitativnih istraživanja koja se tiču višejezičnosti i međukulturalnosti. U tom pogledu, čini se primjerenim preliminarno ukazati na činjenicu da je u ovoj stvari riječ o relevantnom djelu koje obujmljuje dosadašnje i utemeljuje dolazeće poglede na probleme učenja

i poučavanja jezika posebno u odnosima između različitih kultura.

U prvom poglavlju, naslovljenom »Uvod: Višejezičnost u školskom obrazovanju – pojmovna određenja«, autorica – imajući pred očima europski obrazovni horizont – donosi (uz relevantne administrativne informacije) tumačenja termina višejezičnosti, odnosno poučavanja (i korištenja) više jezika istovremeno, te usko povezanog termina međukulturna kompetencija, koji upućuje na nužnost izučavanja i poučavanja kulturnih razlika te oblikovanja učenja na dijaloškim temeljima uvažavanja tih razlika. Ovo je, osim što je jedan od proklamiranih ciljeva europske politike u obrazovanju, ujedno i temelj na kojemu se gradi suvremeno obrazovanje učitelja.

U drugom poglavlju naslovljenom »Višejezična i međukulturna kompetencija u obrazovno-političkim preporukama Europske unije« autorica donosi prikaz relevantnih dokumenata Europske unije analizirajući njihov sadržaj i ističući njihove obvezujuće preporuke koje su usmjerene prije svega na razvoj višejezične i međukulturne kompetencije europskih građana. Također, donosi prinose iz literature u kojoj se obrađuje spomenuta legislativa, čime se zaokružuje potreban sklop informacija potrebnih za daljnje praćene izlaganja u knjizi. Posebno relevantan dokument je Preporuka za sveobuhvatan pristup poučavanju i učenju jezika (Službeni list Europske unije C189/03 2019) čije ostvarenje u obrazovnoj praksi podr-

žavaju različiti europski instrumenti (*Zajednički europski referentni okvir za jezike, Europski jezični portfolio, Autobiografija međukulturnih susreta* i sl.), koje autorica obuhvatno prikazuje u ovom poglavlju. Navedeni dokumenti i instrumenti, osim podrške pluralističkim pristupima jezicima i kulturama, omogućuju i izgradnju autonomije učenja i razvoj cjeloživotnog učenja. Riječ je o usmjerenju na pojedinca i osnaživanju njegove mogućnosti učenja oslonjenog na vlastite odluke. Nadalje, autorica u ovom poglavlju daje analizu dokumenata vezanih uz obrazovne politike na razini Republike Hrvatske uzimajući u obzir zakonske i podzakonske akte te ističući prepoznatost europskih preporuka u nacionalnim obrazovno-političkim dokumentima.

U trećem poglavlju, naslovljenom »Višejezično i međukulturno obrazovanje u nastavi stranih jezika« (koje uz peto poglavlje možemo smatrati ključnim poglavljima publikacije) autorica razlaže obilježja višejezičnog i međukulturnoga obrazovanja ističući jezičnu refleksiju, uspostavljanje poveznica među jezicima, medijaciju te međukulturno učenje pretpostavkama uspješnog učenja i poučavanja jezika. Nadalje, autorica svoju pažnju posvećuje organizaciji nastave te didaktičkim i metodičkim pristupima nastavi stranih jezika. Posebno zanimljivi uvidi vezani su uz integrirano učenje jezičnih i nejezičnih sadržaja te među razumijevanje jezika.

U četvrtom poglavlju naslovljenom »Didaktika višejezičnosti i nje-

zina obilježja« autorica donosi daljnja promišljanja na tragu do tada izrečenoga. Posebno upućuje na činjenicu proširenja i osnaživanja komunikacijskih mehanizama. Ovdje nas, kao opće upućene čitatelje, podsjeća da je jezik u svoj složenosti primarno komunikacija, pa je tako i podučavanje jezika komunikacija. To čini razlaganjem tematskih sadržaja: međujezični prijenos, razvoj jezične svjesnosti, posredovanje strategija učenja jezika i sl. Završetak ovog poglavlja, a ujedno i priprema »kazivanja« u sljedećim poglavljima usmjerena je na pitanje kompetencija učitelja za višejezično i međukulturno obrazovanje. Ovo je svakako važna i složena tema, posebno u današnjem kulturnom i ekonomskom društvenom kontekstu.

U petom poglavlju »Kompetencije učitelja za višejezično i međukulturno obrazovanje u nastavi stranog jezika«, za koje možemo reći da je središnje poglavlje knjige, autorica posebno vješto ocrtava ulogu učitelja u obrazovnom procesu i društvu općenito. Jasno nas podsjeća da je obrazovanje učitelja priprema za tržište rada, no ono je još i više, priprema za aktivno sudjelovanje u kulturno raznolikom životu. U ovom poglavlju autorica znalački, a možemo reći i vrlo instruktivno, analizira aktualne europske dokumente, uz oslanjanje na relevantnu znanstvenu literaturu, ocrtava izgradnju konkretnih modela obrazovanja učitelja. U tom pogledu razlaže općenito koncept kompetencija te posebno koncept kompetencija za višejezično i međukulturno obra-

zovanje posebno naglašavajući potrebu za izgradnjom vrijednosnih sadržaja (stavova) kod učenika. Nadalje, autorica prikazuje europske kompetencijske profile za učitelje stranih jezika razlažući i kritički analizirajući njihove sastavnice s posebnim fokusom na kompetencije učitelja za razvoj višejezične i međukulturne kompetencije učenika. Nadalje, autorica prikazuje kompetencijske profile za učitelje stranih jezika u Hrvatskoj posebno dajući naglasak na profil višejezično i međukulturno kompetentnog učitelja/nastavnika stranih jezika te na djelovanje ovog tipa učitelja u osnovnoj školi. U završetku poglavlja autorica prikazuje istraživanja kompetencija učitelja stranih jezika u Hrvatskoj. Vrlo složen sklop tema prikazan u ovom poglavlju upućuje ne samo na iznimnu znanstvenu kompetenciju autorice publikacije, nego i na potrebe društva za jasnim oblikovanjem obrazovnih politika.

U šestom poglavlju, naslovljenom »Prijedlozi za unaprjeđenje inicijalnoga obrazovanja učitelja stranih jezika u Hrvatskoj«, autorica donosi finalni, i možemo reći znalački, pogled na temu dajući sklop prijedloga za unapređenje obrazovanja učitelja u spomenutom području.

U posljednjem poglavlju, naslovljenom *Zaključna razmišljanja*, dajući pregled izrečenog u knjizi ukazuje na potrebe stalnog promišljenog razvoja učiteljske profesije te potrebi osposobljavanja učitelja da se nose sa širokim sklopom društvenih izazova čak i izvan okvira potreba same uči-

teljske profesije, utoliko je, možemo reći, opravdan podnaslov knjige: *Učitelj kao nositelj promjena*.

Prije zaključnih pogleda na ovu vrijednu publikaciju svakako treba uputiti pohvalu glede obimnog, instruktivnog i korisnog popisa literature (ukupno 25 stranica!) što je, osim što svjedoči o visokoj razini akribije autorice i ekspertnoj zauzetosti za temu, vrlo korisno pomagalo za sve one koji istražuju ovu temu, ili srodne teme u okrilju učiteljske profesije, no i za one koji želi vjerodostojnu uputu i stanje znanstvenih istraživanja u ovom području, posebno s gledišta europskog obrazovnog i kulturnog horizonta. Vrijedi pohvaliti i nakladnika koji je vizualno atraktivnim i grafički učinkovitim rješenjima opremio knjigu, koja je i na taj način postala dostupnija.

Na kraju, kako i same recenzije ovog vrijednog djela ističu, u ovoj publikaciji dobili smo instruktivne uvide u razvoj učiteljske profesije, za kritičku analizu onih aspekata fenomena kulture koji dodiruju probleme obrazovanja, vrsnu analizu fenomena jezika, njegove upotrebe u društvu kao i prikaz zahtjevnosti proučavanja i poučavanja jezika, posebno u konstrukcija višejezičnosti i međukulturalnosti. Knjiga koja je pred nama dugo će biti uputnik i vodič za istraživanje brojnih tema obrazovanja, a bit će i učinkovit i konkretan suputnik učiteljima koji su doista promjena u društvu.

Tomislav Krznar